

MEDEDELING

Referentienummer:	MLER_041
Datum:	2008-03-19
Gewijzigd:	2015-05-06
Contact:	Dienst Lerenden info.lerenden@katholiekonderwijs.vlaanderen

---

Fraude tijdens proeven of examens

1 Probleemstelling

Scholen stellen vast dat leerlingen steeds inventiever worden in het plegen van fraude. Naast het traditionele spieken bestaat er nog een hele waaier van andere vormen van fraude. Denk bijvoorbeeld maar aan leerlingen die een sms'je doorsturen of ontvangen tijdens een examen.

Daarnaast is er de tendens merkbaar dat de beslissingen die een school neemt inzake fraude steeds vaker worden betwist door ouders en leerlingen. Ouders en leerlingen zijn minder vlug bereid de consequenties van de vastgestelde fraude te aanvaarden.

De vraag rijst hoe scholen het best omgaan met fraude. In deze mededeling trachten we hier een antwoord op te geven, willen we scholen een leidraad aanbieden. We gaan nader in op de definitie van fraude, de vaststelling ervan, het verzamelen van bewijsstukken, de te volgen procedure en de gevolgen. We geven ook een tekstsuggestie mee voor een bepaling over fraude in het schoolreglement. Tot slot gaan we heel kort in op de motiveringsplicht van de begeleidende of delibererende klassenraad.¹ De argumentatie die we in deze Mededeling opbouwen staven we steeds aan de hand van rechtspraak, rechtsleer en concrete casussen. Indien nodig maken we hierbij een zijspgong naar het hoger onderwijs.

2 Preventie

Vooraleer in te gaan op de problematiek van fraude tijdens proeven of examens, en richtlijnen te geven over hoe hiermee op een juridisch verantwoorde manier kan worden omgegaan, wil Katholiek Onderwijs Vlaanderen benadrukken dat een beleid omtrent fraude ook een preventief luik inhoudt.

---

¹ De delibererende klassenraad komt enkel samen op het einde van het jaar teneinde te beslissen over het toekennen van oriënteringsattesten en/of studiebewijzen. Het hele jaar door kunnen begeleidende klassenraden vergaderen. Afhankelijk van in welke examenperiode de fraude is gepleegd, zal de begeleidende of de delibererende klassenraad samenkomen en een beslissing moeten nemen. Meer informatie over de delibererende klassenraad vindt u in de mededeling "[Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar](#)" (MLER_083).

Vanuit een klemtoon op waarden als eerlijkheid en integriteit kan worden geduid waarom wordt fraude niet wordt getolereerd.

Vanuit de finaliteit van het secundair onderwijs, is het ook belangrijk leerlingen de kans te geven een leerproces door te maken. Zo moeten leerlingen, zeker in een tijd van massale beschikbaarheid van informatie via het internet, leren bronnen correct te gebruiken. Bijgevolg dienen leerlingen ook duidelijke instructies te krijgen, bv. als ze een opdracht moeten maken.

Naast dit breed, algemeen kader dient een school ook aandacht te besteden aan het opstellen van duidelijke richtlijnen voor leerlingen. Leerlingen moeten duidelijk geïnformeerd zijn over wat wel en wat niet gebruikt mag worden voor het maken van een proefwerk, of rugzakken/boekentassen toegelaten zijn in het examenlokaal, of leerlingen hun gsm's bij zich mogen houden, ... Een school communiceert ook duidelijk dat het louter bij zich hebben van niet-toegelaten materiaal beschouwd zal worden als een onregelmatigheid (zie verder punt 3.2).

Ten slotte zal een zorgvuldige organisatie van proeven of examens voorkomen dat de leerlingen gemakkelijk kunnen frauderen. Het is belangrijk dat de leerkrachten hier aandacht aan schenken. Hieronder vindt u enkele elementen die hierbij kunnen helpen.

- **Beveiliging van examenvragen**
Men laat examenvragen niet open en bloot liggen in de leraarskamer. Men bewaart de examenvragen veilig, bv. op een computer vergrendeld met een wachtwoord ...
- **Accuraat toezicht**
Men zorgt ervoor dat er voldoende toezicht wordt uitgeoefend. Naargelang het aantal examinandanten groter is, kunnen er meer leerkrachten worden ingeschakeld om toezicht te houden. Men grijpt onmiddellijk in als er iets fout dreigt te gaan ...
- **Nauwgezette controle**
Men controleert dat het geschreven examen wordt afgegeven door diegene die het gemaakt heeft. Men kijkt na of het examen volledig wordt afgegeven en of er dus geen bladzijden ontbreken. Bij een open boek examen controleert men het meegebrachte materiaal van de leerling ...

3 Wat verstaan we onder onregelmatigheden en fraude?

Om een juiste definitie te kunnen geven van fraude², hebben wij ons gebaseerd op een aantal examenreglementen van het hoger onderwijs.³

3.1 Vormen van onregelmatigheden

Vooraleer men kan vaststellen dat er sprake is van fraude, moet eerst een onregelmatigheid bestaan. Een onregelmatigheid kan hier worden gedefinieerd als elk gedrag van de leerling in het kader van de beoordeling van een vak of vakken waarbij hij het vormen van een juist oordeel omtrent de kennis, het inzicht en/of vaardigheden van hemzelf dan wel van andere leerlingen onmogelijk maakt of poogt te maken.

Hierbij geven we enkele voorbeelden van onregelmatigheden.

---

² Van Dale geeft als synoniem voor fraude de woorden valsheid en bedrog.

³ Zo onder meer de examenreglementen van de Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Antwerpen, de Katholieke Universiteit Leuven, de Universiteit Hasselt en de Katholieke Hogeschool Leuven.

- Tijdens de proef boeken, aantekeningen of andere geschriften bij zich hebben of raadplegen, waarvan de raadpleging niet uitdrukkelijk is toegestaan. Hieronder valt het gebruik van het traditionele spiekbriefje. Het meenemen van eigen notities naar een examen hoewel die ter plaatse niet worden gebruikt, valt hier ook onder.⁴
- Tijdens de proef bij andere leerlingen afkijken of met hen, op welke wijze dan ook, binnen of buiten het lokaal, informatie uitwisselen.
- Zich op de proef uitgeven voor iemand anders.
- Zich op de proef door iemand anders laten vertegenwoordigen.
- Het op ongeoorloofde wijze in bezit zijn van de te stellen vragen of opgaven vóór de proef. Hier moet anders mee omgegaan worden naar gelang de vaststelling gebeurt vóór of ná het examen. In geval van een voorafgaandelijke vaststelling zie punt 4.1.3.
- Tijdens de proef ongeoorloofd gebruik maken van een rekenmachine, een gsm of een ander apparaat.
- Het persoonlijk werk door anderen laten maken.
- Met opzet afwezig blijven op evaluatiemomenten⁵.
- Plagiaat.

Onder plagiaat wordt verstaan het geheel of gedeeltelijk overnemen van stukken, gedachten en redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk. Het overnemen van gegevens zonder enige bronvermelding of zonder duidelijke bronvermelding valt onder plagiaat. Het plegen van plagiaat is mogelijk bij vooropgestelde schriftelijke opdrachten zoals projecten wanneer een leerling instructies overtreedt die gegeven zijn over het gebruik van bronnen⁶. Indien er duidelijke instructies zijn, die in voldoende mate rekening houden met het leerproces, dan kan een school zeer strikt optreden bij het vaststellen van plagiaat.

- ...

3.2 Definitie van fraude

Of een onregelmatigheid effectief beschouwd wordt als fraude moet blijken na een onderzoek. In algemene zin kan gesteld worden: opdat er sprake is van fraude moet er sprake zijn van bedrog, m.a.w. de leerling had de bedoeling een juist oordeel over de kennis, inzicht en/of vaardigheden van hemzelf of een andere leerling onmogelijk te maken. Hoe duidelijker de bedoeling bestaat om te frauderen, hoe ernstiger de fraude kan worden genomen.

Er zijn echter ook vormen van fraude waarbij dit intentioneel element minder zwaar weegt. Zo kan ook het negeren of in de wind slaan van duidelijke instructies, eventueel zelfs omwille van nalatigheid, beschouwd worden als een voldoende intentioneel element om te kunnen spreken van fraude. Weten of moeten weten dat het verboden is bepaalde materialen bij zich te hebben op een examen kan dus ook als fraude worden beschouwd. Het is dan belangrijk dat een school kan bewijzen dat ze duidelijke instructies gegeven heeft aan de leerlingen. Het is de begeleidende of de delibererende klassenraad die de kwalificatie van fraude toekent.

Bovenstaande definitie is heel ruim te noemen.

⁴ Rb. Kortrijk (Kg.), 2 november 1995, A.J.T. 1995-96, 299-302, noot R. Versteegen.

⁵ Naast het volgen van de richtlijnen opgenomen in deze mededeling, kunnen dergelijke afwezigheden ook beschouwd worden als problematische afwezigheden. Zie ook mededeling "[Afwezigheden in het voltijds gewoon secundair onderwijs](#)" (MLER_061).

⁶ Het geven van instructies behoort tot het preventieve luik. Het is echter zeer belangrijk hieraan voldoende aandacht te besteden.

3.3 Het helpen van een medeleerling

Het loutere feit dat een leerling een andere leerling helpt bij het plegen van een onregelmatigheid (bv. het laten afkijken) valt ook onder de bovenstaande definitie. Dit is dus heel verregaand. We gaan later in deze mededeling in op de gevolgen die een school hieraan kan koppelen (zie punt 5.2.3).

3.4 Negeren van instructies - poging tot fraude

Niet enkel het effectief plegen van fraude maar ook het negeren van duidelijke instructies of de poging tot het plegen van fraude vallen onder de bovenstaande definitie.

- Onder het negeren van duidelijke instructies verstaan we het naast zich neerleggen of in de wind slaan van duidelijke instructies waarbij het bv. verboden is gebruik te maken van bepaalde hulpmiddelen. Ook als de instructies genegeerd worden ten gevolge van slordigheid of nalatigheid kan dit beschouwd worden als het plegen van een onregelmatigheid en als fraude (zie eerder punt 3.2).
- Onder poging tot fraude verstaan we dat een leerling de intentie heeft om te frauderen, hij dit ook probeert maar dat het mislukt. Denk maar aan de toezichhoudende leerkracht die aan het begin van een examen een spiekbriefje aantreft waarvan de leerling nog geen gebruik heeft kunnen maken.

4 Vaststelling van onregelmatigheid en de te volgen procedure

4.1 Vaststelling

4.1.1 Onmiddellijke vaststelling

Tijdens een examen zal het doorgaans het personeelslid zijn dat belast is met het toezicht dat de leerling betraft op een onregelmatigheid, bv. spieken of het doorsturen van sms'jes.

Dit personeelslid grijpt onmiddellijk in, d.w.z. dat hij een voorlopige maatregel treft teneinde de continuïteit en het ordentelijk verloop van het examen of het proefwerk te garanderen. Voorbeelden hiervan zijn een terechtwijzing of de vraag om het spiekbriefje of de gsm af te geven gedurende de duurtijd van het examen. Indien de leerling bv. weigert om zijn gsm of spiekbriefje af te geven, dan kan het personeelslid enkel beslissen om de leerling, bij wijze van ordemaatregel, tijdelijk te verwijderen. Er dient dan wel een korte verklaring opgemaakt te worden.

Het personeelslid belast met het toezicht mag er echter niet alleen over beslissen dat er sprake is van fraude. Deze bevoegdheid komt enkel toe aan de delibererende of begeleidende klassenraad. Om die reden is het belangrijk dat het personeel belast met het toezicht, bij het vaststellen van de onregelmatigheid, de leerling toestaat om het examen in kwestie verder te zetten.⁷ Het personeel verzamelt wel de nodige bewijsstukken. Wij denken daarbij o.m. aan:

- het formuleren van vaststellingen op het examenkopij, eventueel ondertekend door de leerling;
- het door de leerling laten afleggen van een schriftelijke verklaring;

---

⁷ R. VERSTEGEN, "Interne en externe procedures bij examenbetwistingen.", *T.O.R.B.* 2003-04, afl. 1-2, 41 (Voormelde tekst handelt over examenbetwistingen in het hoger onderwijs, toch kunnen heel wat elementen inzake fraude worden doorgetrokken naar het secundair onderwijs).

- het bijhouden van het bewuste spiekbriefje;
- het noteren van de inhoud van het sms'je.

In alle gevallen is het belangrijk aan de leerling te vragen de vaststellingen te bevestigen (ondertekenen van een verklaring en dergelijke meer). Indien hij weigert wordt dit geacteerd. Indien er een getuige is, kan deze de vaststelling bevestigen.

Het is tevens belangrijk dat het personeelslid aantoont wat de leerling bij zijn proefwerk noteerde vóór en ná de vaststelling van de onregelmatigheid. Het personeelslid kan dit zelf aanduiden of hij kan de leerling het examen laten afwerken in een andere kleur of hem een nieuw blanco kopij geven.

4.1.2 *Vaststelling achteraf*

Wanneer de leerling daarentegen plagiaat pleegt bij een schriftelijk project bv. in het kader van de geïntegreerde proef of een seminarie, zal de vaststelling van de onregelmatigheid achteraf gebeuren. Zo kan de jury, die oordeelt over de geïntegreerde proef, bij de evaluatie ervan noteren dat hij constateert dat de leerling een onregelmatigheid heeft gepleegd. Het is hierbij belangrijk dat de jury beschrijft waarin de onregelmatigheid juist bestaat.

Het kan ook gebeuren dat foutieve antwoorden van verschillende leerlingen een meer dan toevallige gelijkenis vertonen. Of er kan achteraf blijken dat bepaalde leerlingen vooraf over de examenvragen beschikten.

4.1.3 *Voorafgaandelijke vaststelling*

Het kan zijn dat de school te weten komt dat een leerling op onrechtmatige wijze in het bezit is van de vragen van een examen dat nog moet volgen. Het is belangrijk dat de school de leerling met deze feiten confronteert. Zowel in het geval dat de leerling de feiten toegeeft, als in het geval dat de leerling de feiten ontkent, is het aangewezen hiervan een verklaring op te stellen dat door de leerling wordt ondertekend. Uiteraard is het aangewezen dat de examenvragen worden aangepast. Men kan hier eigenlijk spreken over een poging tot fraude.

4.2 Procedure

Teneinde de periode van onzekerheid voor de leerling zo kort mogelijk te houden, pleiten we er ook voor dat de begeleidende of delibererende klassenraad zo snel mogelijk oordeelt over het feit of de onregelmatigheid beschouwd moet worden als fraude. Een vervroegde bijeenkomst van de klassenraad kan aangewezen zijn, al zal dit praktisch gezien niet altijd even haalbaar zijn.⁸

Hieronder gaan we dieper in op de principes die van belang zijn.

4.2.1 *Het op de hoogte brengen van de ouders en/of leerling*

Indien de leerling minderjarig is, is het belangrijk dat de ouders zo snel mogelijk op de hoogte worden gebracht van de vastgestelde onregelmatigheid. Dit kan in eerste instantie op een informele wijze, bijvoorbeeld met een telefoontje. In minder zwaarwichtige gevallen van gepleegde onregelmatigheden zal deze informele communicatie volstaan. In andere gevallen, bv. in geval van een ernstige onregelmatigheid, volgt best zo spoedig mogelijk een schriftelijke communicatie. In haar

---

⁸ R. VERSTEGEN, "Interne en externe procedures bij examenbetwistingen.", *T.O.R.B.* 2003-04, afl. 1-2, 41.

schrijven meldt de school de vaststelling van de onregelmatigheid en nodigt ze de leerling en de ouders uit voor een gesprek. Om de procedure niet nodeloos te verzwaren, adviseren we om deze brief per gewone post te verzenden. Enkel indien er signalen zijn van onwil, wordt geadviseerd de uitnodiging per aangetekende post te verzenden. Vanuit juridisch oogpunt neemt men dan enig risico, omdat men niet kan bewijzen dat er een uitnodiging verstuurd werd. Anderzijds zal een aangetekende brief in dit vroege stadium de (menselijke) verhoudingen ernstig belasten. Om die reden opteren we ervoor om toch met een uitnodiging per gewone post te werken.

Ook indien de leerling meerderjarig is, is het aangewezen de ouders informeel op de hoogte te brengen. Het schrijven wordt dan wel rechtstreeks verstuurd naar de meerderjarige leerling zelf.

4.2.2 *Recht op bijstand*

In principe impliceert het recht op verdediging ook het recht op bijstand. Er bestaat discussie over het feit of een leerling zich in deze fase reeds kan laten bijstaan door een raadsman (niet noodzakelijk een advocaat). De meerderheid neemt aan dat een leerling hier niet het recht heeft om zich te laten bijstaan door een raadsman.⁹ Wij opteren er dus voor om de leerling enkel de mogelijkheid te geven zich te laten bijstaan door zijn ouders.¹⁰

4.2.3 *Recht op verdediging en hoorrecht*

De leerling (eventueel bijgestaan door zijn ouders) heeft het recht om gehoord te worden en zich te verdedigen tegen de hem ten laste gelegde feiten.

Wij raden aan dat de leerling in geval van een onregelmatigheid telkens wordt gehoord, ook al wenst de leerling dit persoonlijk niet. Uiteraard kan men de leerling niet manu militari dwingen tot een gesprek maar de school dient wel alles in het werk te stellen opdat de leerling zou worden gehoord. Om die reden is het belangrijk dat de leerling wordt uitgenodigd voor een gesprek. Het is alleszins niet wenselijk een bepaling op te nemen in het schoolreglement die toestaat dat de leerling er van afziet om te worden gehoord.¹¹ Van het gesprek wordt best een verslag opgemaakt, dat door de aanwezigen wordt ondertekend.¹²

In de regel zal de leerling (eventueel bijgestaan door zijn ouders) gehoord worden door een lid van de directie. Meestal zal dit directielid de begeleidende of de delibererende klassenraad voorzitten. Indien dit niet het geval is, kan het lid van de directie, in geval van een zwaarwichtige onregelmatigheid, steeds deelnemen aan de bespreking van de desbetreffende leerling door de begeleidende of delibererende klassenraad.

4.2.4 *Bewijslast*

De ten laste gelegde feiten moeten duidelijk omschreven zijn. De klassenraad moet ook beschikken over de bewijsstukken en het verslag van het verhoor. Wanneer het personeelslid dat belast is met het toezicht een leerling ziet spieken, zonder dat er verdere materiële stukken aanwezig zijn (bv. een spiekbriefje) vormt de geschreven getuigenis van dat personeelslid een bewijsstuk. De genomen

---

⁹ R. VERSTEGEN, "Interne en externe procedures bij examenbetwistingen.", *T.O.R.B.* 2003-04, afl. 1-2, 41.

¹⁰ Of door een ander persoon die het ouderlijk gezag uitoefent (voogd) of door de persoon die in rechte of in feite de minderjarige leerling onder zijn bewaring heeft.

¹¹ R. VERSTEGEN, "Interne en externe procedures bij examenbetwistingen.", *T.O.R.B.* 2003-04, afl. 1-2, 41.

¹² [Model schoolreglement voor het voltijds gewoon secundair onderwijs \(MLER_077_B01\)](#).

beslissing wordt uiteraard later aan het dossier toegevoegd. De beslissing moet duidelijk vermelden welke onregelmatigheid als fraude wordt beschouwd.¹³

We voorzien geen expliciet inzagerecht. Uiteraard verleent de school inzage in de stukken indien de leerling of zijn ouders hier expliciet om vragen.

Indien de begeleidende of delibererende klassenraad beslist dat op basis van de voorgelegde documenten de fraude niet vaststaat, kan het afleggen van een nieuw examen noodzakelijk zijn.¹⁴

4.2.5 Motivering

Elke beslissing van de delibererende klassenraad inzake studiebekrachtiging moet afdoende gemotiveerd zijn.¹⁵ Zo ook moet de begeleidende of delibererende klassenraad, wanneer hij een beslissing neemt in geval van fraude, waken over een afdoende motivering.

Een afdoende motivering betekent dat de feiten precies moeten zijn vastgesteld en bewezen en dat het gewicht van de beslissing in verhouding moet zijn met de ernst van de vastgestelde feiten. De regel is: hoe zwaarder de beslissing, hoe uitvoeriger de motivering. Bovendien moet de beslissing door de motieven in de motivering gedragen worden. Men kan m.a.w. de beslissing niet verantwoorden met motieven die niet in de beslissing zijn opgenomen. In concreto betekent dit dat de beslissing van de begeleidende of delibererende klassenraad inzake fraude gebaseerd moet zijn op concrete elementen (bewijzen) en dat men moet aantonen dat de beslissing in verhouding staat tot de feiten.

5 Gevolgen

De mogelijkheden waarover een secundaire school beschikt om te reageren op fraude zijn beperkt. Vanuit de finaliteit van het secundair onderwijs vinden we het ook niet aangewezen om zich qua gevolgen te sterk te spiegelen aan het hoger onderwijs. Het secundair en het hoger onderwijs zijn immers duidelijk van elkaar te onderscheiden. Van studenten van het hoger onderwijs wordt verondersteld dat zij toch reeds tot de jaren van discretie en verstand gekomen zijn. Leerlingen van het secundair onderwijs daarentegen zitten nog in een groeiproces. De school heeft een opvoedende taak te vervullen. Dit heeft tot gevolg dat voor het secundair onderwijs het arsenaal van reacties beperkter is.

Door te frauderen verhindert een leerling een correcte beoordeling van zijn kennen en kunnen of het kennen en kunnen van een medeleerling. In eerste instantie zal dit gevolgen hebben voor het beoordelen van zijn prestaties, bv. door de leerling te quoteren met een nul.

De maatregel opgelegd door het toezichthoudend personeelslid is dan weer enkel bedoeld om het normaal verloop van het examen te garanderen.

In gevallen van zeer zware of herhaaldelijke fraude kan een school ervoor opteren om een tuchtprocedure op te starten. Meestal heeft een school wel het gevoel dat het opstarten van een tuchtprocedure niet altijd een adequate oplossing is, daar de tuchtsanctie enkel bestaat uit een tijdelijke of

---

¹³ R. VERSTEGEN, "Interne en externe procedures bij examenbetwistingen.", *T.O.R.B.* 2003-04, afl. 1-2, 41.

¹⁴ R. VERSTEGEN, "Interne en externe procedures bij examenbetwistingen.", *T.O.R.B.* 2003-04, afl. 1-2, 41.

¹⁵ Mededeling "[Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar](#)" (MLER_083).

definitieve uitsluiting van de leerling uit de school of een tijdelijke uitsluiting van de leerling uit de les voor één of meer vakken.

5.1 Een illustratie a.d.h.v. rechtspraak van de Raad van State

Een laatstejaarsleerling in de studierichting Latijn-moderne talen aso spiekt tijdens een bijkomende proef wiskunde. Het schoolreglement bepaalt dat spieken op een examen automatisch resulteert in een nul op het desbetreffende examen. Een dergelijke bepaling ontnemt aan de delibererende klassenraad een appreciatiebevoegdheid en dit gaat in tegen de autonomie van de delibererende klassenraad.¹⁶

De Raad van State¹⁷ oordeelt dat de punttoekenning voor de bijkomende proef wiskunde geen resultaat is dat de leerling Vanlook behaalde maar een loutere toepassing van het reglement inzake fraude. De klassenraad heeft niet nagegaan of de beweerde fraude de bekwaamheid van de leerling Vanlook om de studie succesvol verder te zetten negatief kan beïnvloeden.¹⁸

De Raad van State haalt aan dat op het eerste gezicht de toekenning van een nul bij fraude hem niet onwettig lijkt. Volgens de Raad kan men aannemen dat fraude op een examen het vermoeden wekt van of gelijkgesteld wordt met een complete onkunde van de frauderende leerling, en in een nul voor die proef resulteert. Spijtig genoeg gaat de Raad van State hier echter niet verder op in. De Raad oordeelt dat de klassenraad zich echter steeds moet laten leiden door de concrete omstandigheden van de zaak. Bepalingen in het schoolreglement kunnen bijdragen tot een eenvormige toepassing van de ruime en autonome appreciatiebevoegdheid van de klassenraad maar ze mogen evenwel niet het karakter aannemen van een strakke en absoluut bindende regel. Op die manier wordt de autonomie van de delibererende klassenraad ingeperkt, wat de Raad van State niet aanvaardt.

Een algemene toelichting over de motiveringsplicht vind je in de mededeling "[Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 - De delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar](#)" (MLER_083).

5.2 Redelijkheidsbeginsel

5.2.1 Betekenis

Wanneer een klassenraad kennis neemt van de onregelmatigheid en deze onregelmatigheid beschouwt als fraude, moet hij, wanneer hij hieraan gevolgen verbindt, voldoende oog hebben voor de redelijkheid.

Het redelijkheidsbeginsel eist dat de feiten en de gevolgen die men aan de feiten koppelt in een redelijke verhouding staan tot elkaar. De klassenraad beschikt hierin over een ruime discretionaire bevoegdheid.¹⁹ Een beslissing wordt als onredelijk beschouwd als het absoluut ondenkbaar is dat enige zorgvuldig handelende klassenraad een dergelijke beslissing zou nemen. Het komt er eigenlijk

---

¹⁶ Mededeling "[Enkele technische aandachtspunten i.v.m. de samenstelling en de werking van een delibererende klassenraad](#)" (MLER_160).

¹⁷ RvS 6 oktober 2005, nr. 149.871, Vanlook; RvS 8 november 2005, nr. 151.060, Vanlook; RvS 1 december 2005, nr. 152.126, Vanlook; RvS 22 december 2005, nr. 153.126, Vanlook.

De volledige arresten zijn terug vinden op <http://www.raadvst-consetat.be>

¹⁸ RvS 6 oktober 2005, nr. 149.871, Vanlook.

¹⁹ De discretionaire bevoegdheid is de bevoegdheid die binnen bepaalde grenzen naar eigen inzicht wordt uitgeoefend. Voor de delibererende klassenraad zijn deze grenzen de redelijkheid en de bepalingen opgenomen in het besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs.

op neer dat hoe strenger de gevolgen zijn die men aan fraude verbindt, hoe zorgvuldiger de beslissing gemotiveerd moet zijn.

5.2.2 *Illustratie*

Een voorbeeld over de toetsing aan het evenredigheidsbeginsel is te vinden in het besluit van 28 juli 2006 van de Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen.²⁰ Dit onderwijs eigen administratief rechtscollege is bevoegd voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen in het hoger onderwijs.²¹

Een student fraudeert in de januari zittijd door een van de zes bladen van het examen Algemene Didactiek achter te houden. In de tweede examenperiode van juni fraudeert de student voor een tweede maal. De examencommissie oordeelt dat de onregelmatigheden begaan in de eerste en tweede examenperiode zeer ernstig zijn en de vorming van een juist oordeel omtrent de kennis, het inzicht en de attitudes van de student onmogelijk maakt. Wegens de ernst van de onregelmatigheden en de herhaling beslist de examencommissie dat verzoeker alle examencijfers behaald in de eerste examenperiode en in de tweede examenperiode van het academiejaar 2005-2006 verliest. De raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen stelt dat het hem niet toekomt om zijn oordeel over wat een aangepaste sanctie is in de plaats te stellen van het oordeel van de examencommissie, tenzij wanneer er een kennelijke wanverhouding zou zijn tussen de ernst van de feiten en de zwaarte van de sanctie. De student toont niet aan dat het achterhouden van een blad bij een examen in de januari zittijd geen onregelmatigheid zou zijn, en verder betwist hij niet gefraudeerd te hebben bij een examen in de juni zittijd. Gelet op deze feiten, kan niet gesteld worden dat de door de examencommissie opgelegde sanctie kennelijk onevenredig is met de ernst van de feiten.²²

In bovenstaande illustratie is de sanctie die de examencommissie toepast het verlies van alle behaalde examencijfers in de eerste en tweede examenperiode. Ook de uitsluiting tot de betrokken examenperiode of tot alle examenperiodes van het lopende academiejaar komt nogal eens voor in de examenreglementen van het hoger onderwijs.²³

5.2.3 *Redelijkheidsbeginsel in geval van nulquotering*

Specifiek toegespitst op het secundair onderwijs zijn we van mening dat het redelijkheidsbeginsel in geval van een nulquotering speelt op twee vlakken, met name:

- de toekenning van een nul op het proefwerk als ‘sanctie’²⁴ en
- het verdere gevolg dat de delibererende klassenraad aan de nul geeft inzake studiebekrachtiging, namelijk het geven van een oriënteringsattest B of C.

Ten eerste dient de klassenraad na te gaan of het geven van een nul verantwoord is gelet op de concrete gegevens van de zaak. Men kan bijvoorbeeld argumenteren dat in geval van poging tot bedrog of in geval van het helpen van een medeleerling het geven van een nul te zwaar zou zijn.

---

²⁰ [Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen, besluit van 28 juli 2006, nr. 2006/03.](#)

²¹ [Besluit van de Vlaamse Regering van 11 oktober 2013 tot codificatie van de decretale bepalingen betreffende het hoger onderwijs \(Codex Hoger Onderwijs\), art. II.285 e.v.](#)

²² Een tweede illustratie van het marginaal toetsingsrecht vindt u in het volgende vonnis Rb. Kortrijk (Kg.), 2 november 1995, A.J.T. 1995-96, 299-302, noot R. Verstegen.

²³ Zo onder meer in het examenreglement van de Vrije Universiteit Brussel, de Universiteit Antwerpen, de Katholieke Universiteit Leuven, de Universiteit Hasselt, de Katholieke Hogeschool Leuven.

²⁴ Als sanctie wordt hier bedoeld de reactie van de school op de bewezen fraude.

Zo is het bv. ook mogelijk om i.p.v. op het hele examen of proef een nul te geven, enkele onderdelen van het examen of proef te quoteren met een nul.

Ten tweede dient de klassenraad na te gaan of het gevolg dat hij aan de nulquotering geeft op het vlak van studiebekrachtiging, namelijk het geven van een oriënteringsattest B of C, verantwoord is gelet op de concrete omstandigheden van de zaak. De beslissing van de delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar moet immers steeds gebaseerd worden op het volledige dossier van de leerling.

Het is belangrijk dat de klassenraad de afweging op beide vlakken ook effectief maakt en dat die terug te vinden is in de beslissing.

5.3 Nulquotering versus geen quotering

Uit het voorgaande blijkt dat het vanuit juridisch oogpunt niet “verboden” is fraude te sanctioneren met een nul. Toch zijn we van mening dat de nulquotering best niet wordt toegepast omwille van de volgende redenen:

- Punt 8.5 van de [omzendbrief SO 64 van 25 juni 1999 betreffende structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs](#) stelt duidelijk dat er een strikte scheiding moet worden gewaarborgd tussen een disciplinaire beoordeling (= toepassing van het tuchtreglement) en een studiebeoordeling (= toepassing van het schoolreglement).
- Ook het evenredigheidsbeginsel stelt zijn grenzen.
- Een nulquotering leidt tot een onjuiste verrekening van het eindpercentage van een leerling. Bovendien weegt de nulquotering ook enorm door op de interne deliberatiecriteria of richtsnoeren. Indien de school werkt met een klasgemiddelde of een mediaan, zijn deze bij toepassing van de nulquotering niet meer correct te noemen.
- Als het schoolreglement bepalingen bevat inzake fraude en nulquotering, mogen die nooit strikt worden toegepast en kunnen ze door de delibererende klassenraad enkel beschouwd worden als richtsnoeren.

Wij pleiten ervoor om in de plaats van een nul toe te kennen, te voorzien in de nietigverklaring van het examen en aldus geen cijfer (–) toe te kennen. Men kan immers bezwaarlijk een quotering geven aan een examen waarvan de betrouwbaarheid niet vaststaat wegens bewezen fraude. De leerling wordt uitgesloten van de bewuste evaluatiebeurt en de klassenraad beslist autonoom welk gevolg ze aan de fraude verbindt. Op het einde van het schooljaar oordeelt de delibererende klassenraad of hij over voldoende en eenduidige gegevens beschikt en kan hij desgevallend een bijkomende proef opleggen (zie punt 5.5). Een begeleidende klassenraad kan ook oordelen dat de leerling het examen vóór de deliberatie dient in te halen, bijvoorbeeld kort na de examenperiode. Hierbij waakt hij er over dat de leerling uiteindelijk geen profijt heeft gehaald uit de gepleegde fraude.

Het staat iedere school uiteraard vrij om zelf de keuze tussen de nulquotering en geen quotering te maken. Het lijkt ons gevaarlijk om in het schoolreglement categoriek te vermelden dat elke fraude wordt bestraft met een nulquotering. Men kan in het schoolreglement wel opnemen dat de klassenraad fraude kan sanctioneren met een nul. **In punt 6 van deze mededeling is een tekstsuggestie opgenomen.**

5.4 Uitsluiting van examenperiode(s), nietigverklaring van alle examencijfers

Op het niveau van het hoger onderwijs vinden we in examenreglementen (betreffende fraude) nogal vaak terug dat de examencommissie de student kan uitsluiten van deelname aan één of meerdere

examenperiodes. Zo bijvoorbeeld vinden we ook terug dat alle examencijfers behaald in dezelfde examenperiode nietig worden verklaard.²⁵

Vanuit de finaliteit van het secundair onderwijs vinden we dat deze zware sancties een stap te ver zijn voor het secundair onderwijs (zie punt 5).

5.5 Bijkomende proef

Ongeacht of de begeleidende of delibererende klassenraad overgaat tot een nulquoting of tot geen quoting, dient de delibererende klassenraad op het einde van het jaar te beslissen welk verder gevolg hij zal geven aan de fraude. De delibererende klassenraad moet nagaan of hij over voldoende en eenduidige gegevens beschikt om te kunnen beslissen. De delibererende klassenraad dient telkens geval per geval na te gaan of de leerling in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus bekwaam wordt geacht zijn studies voort te zetten in het volgende leerjaar.²⁶ Voor eindjaren beantwoordt de delibererende klassenraad de vraag of de leerling voldaan heeft aan het geheel van de vorming van dit leerjaar.

Het kan dus zijn dat de delibererende klassenraad, ondanks de nulquoting of geen quoting n.a.v. bewezen fraude toch over voldoende en eenduidige gegevens beschikt om uiterlijk op 30 juni een beslissing te nemen. Het kan ook zijn dat de delibererende klassenraad oordeelt dat hij niet over voldoende of niet-eenduidige gegevens beschikt om tot een beslissing te komen. De klassenraad kan zijn beslissing dan uitstellen tot uiterlijk de eerste schooldag van het daaropvolgende schooljaar. De klassenraad zal bijkomende gegevens verwerven door het opleggen van een bijkomende proef. De bijkomende proef moet door de klassenraad worden beschouwd als een uitzonderlijk redmiddel en houdt niet in dat de leerling een tweede kans krijgt. Het is dus geen recht dat de leerlingen en zijn ouders kunnen opeisen.²⁷ Een leerling heeft dus, ook in het geval hij fraude pleegt, niet automatisch recht op een bijkomende proef. Indien de delibererende klassenraad beslist om geen bijkomende proef toe te kennen, dient de delibererende klassenraad deze beslissing wel te verantwoorden. Dit neemt niet weg dat men, in het geval een bijkomende proef wordt opgelegd, de perceptie kan hebben dat de bijkomende proef eigenlijk wel een tweede kans biedt aan de oneerlijke leerling.

5.6 Wat als fraude na de studiebekrachtiging aan het licht komt?

Een delibererende klassenraad heeft beslist een oriënteringsattest A uit te reiken aan een leerling. Achteraf blijkt dat die leerling fraude heeft gepleegd tijdens een examen. Kan de klassenraad nog terug komen op haar beslissing en een andere beslissing in de plaats stellen? Stel dat de delibererende klassenraad een diploma/getuigschrift heeft uitgereikt, kan de delibererende klassenraad het diploma/getuigschrift nietig verklaren en terugvorderen?

Op basis van het adagium 'Fraus omnia corrumpit' (= 'bedrog vernietigt alles') kan dit onder de voorwaarde dat de onregelmatigheid die aan het licht kwam nadat er reeds een studiebekrachtiging werd uitgesproken zo ernstig is dat de genomen beslissing juridisch als onbestaande moet worden

---

²⁵ Zo bijvoorbeeld het examenreglement van de Universiteit Hasselt, de Universiteit Antwerpen, de Vrije Universiteit Brussel en de Katholieke Universiteit Leuven.

²⁶ Art. 38 van het [Besluit van de Vlaamse regering van 19 juli 2002 betreffende de organisatie van het voltijds secundair onderwijs](#), B.S. 4 december 2002

Mededeling "[Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar](#)" (MLER_083)

²⁷ Mededeling "[Algemene Pedagogische Reglementering nr. 3 voor het voltijds secundair onderwijs - De delibererende klassenraad op het einde van het schooljaar](#)" (MLER_083)

beschouwd. Een delibererende klassenraad kan dus enkel terugkomen op een reeds genomen beslissing indien er sprake is van een zeer ernstige vorm van fraude. Het hierboven vermelde adagium moet bijgevolg restrictief worden toegepast.

Zo stelt de Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen in zijn besluit van 22 augustus 2006²⁸ het volgende:

“Dit belet niet dat de examencommissie, bevoegd voor de opleidingonderdelen waarvan de verzoevende partij (lees student) fraude zou gepleegd hebben, opnieuw bijeen kan komen om in voorkomend geval een nieuwe beslissing ten aanzien van de verzoevende partij te nemen. Een beslissing die door bedrog is aangetast kan worden ingetrokken en door een andere vervangen ongeacht de tijd die er verlopen is, mits gehandeld wordt binnen een redelijke termijn na de ontdekking van het bedrog.”

Het is wel aangewezen expliciet in het schoolreglement te vermelden dat de delibererende klassenraad in geval van bewezen fraude én wanneer de fraude zo ernstig is dat de genomen beslissing juridisch als onbestaande moet worden beschouwd, een nieuwe beslissing in de plaats van de oude kan stellen en eventueel afgeleverde diploma's en getuigschriften nietig kan verklaren en kan terugvoeren.²⁹

6 Fraude in het schoolreglement

Het is belangrijk dat het schoolreglement voorziet in een reglementering inzake fraude, waarin de procedure en de mogelijke maatregelen zijn opgenomen. Op die manier ontstaat er immers meer rechtszekerheid.

Hieronder doet Katholiek Onderwijs Vlaanderen een tekstsuggestie, waarin zowel scholen die opteren voor geen quotering als scholen die opteren voor een nulquotering hun gading vinden.³⁰

Zoals reeds aangehaald in punt 5.2.3 kan een school i.p.v. een nul te geven voor het hele examen of proef, een nul geven enkel voor die onderdelen van het examen of proef waarvan bewezen is dat de leerling fraude heeft gepleegd. Dit kan verantwoord zijn op basis van het redelijkheidsbeginsel. De mogelijkheid van het gedeeltelijk geven van een nul hoeft o.i. niet uitdrukkelijk te worden vermeld in het schoolreglement.

Tekstsuggestie i.v.m. fraude:

Elk gedrag waarmee je probeert een juiste beoordeling van jezelf of van een medeleerling onmogelijk te maken, beschouwen we als een onregelmatigheid. We denken bv. aan spieken, plagiaat, het gebruik van niet-toegelaten materialen, technieken en hulpmiddelen, met opzet afwezig blijven op evaluatiemomenten ...

Wanneer je tijdens een gewone taak of toets betrapt wordt op een onregelmatigheid, kan de leraar beslissen om je voor die taak of toets een nul te geven.

Wanneer je tijdens een proef of examen betrapt wordt op een onregelmatigheid, zal de persoon met toezicht de nodige bewijsstukken verzamelen en een ordemaatregel opleggen zodat de proef normaal kan verdergaan. Achteraf zullen we een gesprek met je hebben. Als je dat wil, kunnen je

---

²⁸ [Raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen, besluit van 28 juli 2006, nr. 2006/019.](#)

²⁹ Zo ook in het examenreglement van de Katholieke Universiteit Leuven.

³⁰ [Model schoolreglement voor het voltijds gewoon secundair onderwijs \(MLER_077_B01\).](#)

ouders daarbij aanwezig zijn. Een verslag van dat gesprek wordt daarna samen met de verklaring van de persoon die toezicht hield en andere bewijsstukken aan de klassenraad bezorgd. Die zal oordelen of hij de onregelmatigheid als fraude beschouwt. De klassenraad deelt zijn beslissing zo snel mogelijk mee aan jou en je ouders.

*Het plegen van fraude tijdens een proef of examen kan tot gevolg hebben dat je voor de bewuste proef **het cijfer nul** krijgt of dat de bewuste proef nietig wordt verklaard (en je dus **geen cijfer** krijgt voor de proef). Bij ernstige vormen van fraude kunnen we bovendien een tuchtprocedure opstarten.*

Als fraude pas achteraf aan het licht komt en je al een getuigschrift of diploma hebt behaald, is het mogelijk dat je de afgeleverde getuigschriften en diploma's zal moeten teruggeven. Dat zullen we enkel doen wanneer de fraude zo ernstig is dat de behaalde resultaten nietig zijn en we de beslissing als juridisch onbestaande moeten beschouwen.

